

SAŽETAK RASPRAVE NA TRIBINI SOCIJALISTIČKOG SAVEZA O DRUŠTVENO-EKONOMSKIM I PROIZVODNIM OSNOVAMA UBRZANOG RAZVOJA PROIZVODNJE HRANE NA BRDSKO-PLANINSKIM PODRUČJIMA SR HRVATSKE

U okviru Proljetnog zagrebačkog velesajma Tribinu o razvoju proizvodnje hrane na brdsko-planinskom području Hrvatske organizirali su Sekcija za društveno-ekonomske odnose u poljoprivredi i selu i Koordinacioni odbor za općenarodu obranu i društvenu samozaštitu Republičke konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske sa asocijacijama udruženog rada proizvodnje hrane, te znanosti i struke.

U pripremi rasprave na Tribini i u samoj raspravi učestvovali su rukovodeći kadrovi i istaknuti stručni i javni radnici iz različitih organizacija i institucija sa nivoa Republike i pojedinih zajednica općina, brdsko-planinskog područja.

1. U materijalu **AKTIVNOST NA REALIZACIJI OBAVEZA IZ DRUŠTVENOG DOGOVORA O RAZVOJU AGRARA U SRH, U ODNOSU NA BRŽI RAZVOJ POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE NA BRDSKO-PLANINSKOM PODRUČJU** — koji je pripremljen u Republičkom komitetu za poljoprivredu, prehrambenu industriju i šumarstvo, istaknuto je:

— da brdsko-planinsko područje ima znatne proizvodne resurse, sa svojih 42°/₆ površine, na kojem području živi 25% stanovništva Republike. Međutim, ovo područje nema bitne komparativne prednosti prema ravničarskom i mediteranskom području u glavnini proizvodnje hrane, što traži selektivne mjere i dodatne tehnološke, tehničke i društveno-ekonomske napore, koji moraju biti u skladu s mjerama ekonomske stabilizacije, motivirane razvojem i dohotkom.

— U ostvarivanju društvenog dogovora o razvoju agroindustrijskog kompleksa, u dvogodišnjim istraživanjima znanstvenih i stručnih radnika SRH o programu općenarodne obrane, ukazano je na neiskorištene potencijalne proizvodne mogućnosti ovog područja, naročito u pokusnoj, a djelomično i u širokoj poljoprivrednoj proizvodnji.

Radi se naime o istraživanjima u proizvodnji pšenice, raži i ječma, kukuruza i krmnog bilja, sjemenskog i merkantilnog krumpira, u proizvodnji graha i kupusa, a posebno u stočarstvu naročito govedarstvu i ovčarstvu, na vlastitoj krmnoj osnovi, a manje o razvoju svinjogojstva, peradarstva i kozarstva, jer se na tome manje radilo.

Pokusni su rezultati na nivou rezultata ravničarskog područja, ili su za tri puta veći nego su prosječni prinosi i drugi rezultati, radi niskog nivoa organiziranosti nosioca razvoja kako društvenog sektora tako i udruživanja poljoprivrednika ispitivanog područja.

Sa stanovišta zaposlenosti i dohotka posebne su mogućnosti u razvoju stočarstva iskorištavanjem oranica, livada i planinskih pašnjaka na novim osnovama, naročito razvojem podmlatka stoke u ljetnim mjesecima

i dotovom u ravničarskim područjima intenzivnijom stočnom hranom u zimskim mjesecima. Na tom je planu zapažena aktivnost pojedinih mljekara, točilišta kao što je osnovna organizacija udruženog rada »Stočar« Zagreb u Boričevcu kod Donjeg Lapca, dok je aktivnost mesne industrije i drugih prehrambenih industrija nedovoljno prisutna. Nije za očekivati da će se brdsko-planinsko područje moći brže razvijati bez razvijenih nosioca izvan tog područja, ali ne na kupoprodajnim, nego na programu zajedničke proizvodnje i dohotka.

2. U materijalu o valorizaciji i usmjeravanju razmještaja prehrambene industrije SR Hrvatske, s aspekta općenarodne obrane — koji je pripremljen u Republičkom zavodu za plan, ističe se:

— bez odgovarajućeg novog plana razmještaja na brdsko-planinskom području potrebne prehrambene industrije i pratećih višenamjenskih objekata (skladišta, doradbeni i preradbeni kapaciteti), nema ni razvoja primarne proizvodnje, ni ostvarivanja koncepta općenarodne obrane. To potvrđuju rezultati mljekara, naročito karlovačke, prerada kupusa u Salopek Selu kod Ogulina, prerada purana u Pazinu, prerada sokova u Otočcu i program Karlovačke pivovare na planu plantažnih nasada voća za voćne sokove, uloga pojedinih vinarija (Imotski, Benkovac itd.), te dorada duvana u Imotskom, te hladnjače u Benkovcu.

Dislociranje doradbenih kapaciteta na teritorij brdsko-planinskih područja mora se ostvarivati putem koncepcije regionalnog aspekta razvoja, dugoročnom i dohodovnom suradnjom organizacija udruženog rada iz razvijenih centara i onih iz nedovoljno razvijenih, u pravilu brdsko-planinskih područja.

3. Društveno-ekonomske mjere unapređivanja poljoprivrede brdsko-planinskog područja moraju djelovati poticajno, putem stimulativne kreditne politike, naročito beneficiranom kamatom, premiranje proizvodnje rasplodne stoke, kreditiranje proizvodnje rezervi mesa u živoj stoci, što treba proširiti i na druga područja u Republici, regresiranje upotrebe sjemena, gnojiva, posebno regresiranje umjetnog osjemenjivanja stoke, te usklađeno usmjeravanje sredstava međunarodne kreditne linije, banaka, te poljoprivrednih fondova (agro-industrijska zajednica, Fond za stočarstvo, Fond za vinogradarstvo, Fond za proizvodnju duvana). Poticajne mjere u materijalnoj proizvodnji neće imati efekta ako se ne osiguraju početna i dodatna sredstva za kvalitetne kadrove, jer samo kvalitetniji kadrovi od prosjeka mogu ubrzati razvoj proizvodnje, a što sada nije slučaj.

Aktivnost fonda za razvoj privredno nedovoljno razvijenih krajeva do sada je bila značajna ali u osnovi nedovoljna, sa 11,3% u strukturi sredstava fonda usmjereno je za poljoprivredu ili je to bilo 18,7% u strukturi sredstava ulaganih u proizvodnju hrane na brdsko-planinskom području, odnosno nedovoljno razvijenom području Republike. Ova aktivnost fonda perspektivno može biti veća, što zavisi od cjelovitih programa i sposobnijih nosioca razvoja, kombinata, zadruga i prehrambenih industrija. Za očekivati je da će općine i zajednice općina ubuduće imati veću orijentaciju na porast ulaganja sredstava fonda u programe proizvodnje hrane, jer do sada

te orijentacije nije bilo dovoljno, a na tom području postoje ogromne oranične, pašnjačke površine, koje su uglavnom u društvenom vlasništvu, ali su neiskorištene.

4. Planiranje razvoja poljoprivrede u mjesnoj zajednici — pripremljeno u Republičkoj konferenciji, polazi od intencija zakona o mjesnim zajednicama i nove uloge mjesne zajednice, ne samo u usmjeravanju prostornog razvoja već i privrednog razvoja, što treba doći do izražaja u planiranju novog srednjoročnog plana. To se odnosi na poljoprivredu, vanpoljoprivredne djelatnosti, razvoj male privrede, seoskog turizma, šumarstva itd. Planiranje u mjesnoj zajednici mora biti ostvareno u suradnji s organizacijama udruženog rada koje djeluju u tim sredinama i uz aktivnu ulogu općina kao društveno-političke zajednice i Zavoda za plan, kako bi planiranje bilo dio šireg sistema samoupravnog planiranja. Poljoprivreda brdsko-planinskog područja će se to brže razvijati, što će se brže razvijati industrija i mala privreda.

5. Program i financiranje znanstveno istraživačkog rada na brdsko-planinskom području izrađen u SIZ za znanstveni rad SR Hrvatske da je za znanstvena istraživanja SIZ za znanstveni rad u SRH izdvajao svega 1% sredstava ili ispod izdvajanja samih poljoprivrednika, ali su i ta istraživanja bila parcijalna.

Problem je i u tome što i istražena pitanja i obrađeni materijali nisu dovoljno dostupni praksi niti na tom području postoje razvojne i stručne službe koje bi radile na primjeni istraženog.

Do sada je napisano i objavljeno oko 7000 stranica naučnih i stručnih radova više za ladice nego praksu.

To se donekle odnosi i na usmjereno obrazovanje, gdje su postignuti početni rezultati, naročito u obrazovanju poljoprivrednika u procesu rada u općinama Gračac, Vrginmost, Karlovac itd. suradnjom s centrom za obrazovanje Novi Dvori, a putem SIZ-a Zagreb.

Za daljnja istraživanja i sistem usmjerenog obrazovanja bitno je opredjeljenje da se u ovom regionu, eventualno u Gospiću itd. stvori znanstveno razvojna i obrazovna jezgra, suradnjom s fakultetima i institutima iz Zagreba i Splita, obrazovnim centrima, te da se u organizaciji udruženog rada razvijaju razvojne tehnološke službe, ili za nekoliko općina poljoprivredne službe, što trebaju podsticati i SIZ-ovi za znanost i za usmjereno obrazovanje, kao i SIZ-ovi za unapređenje poljoprivrede skupštine općine.

Preporučeno je da rezultati dosadašnjih istraživanja budu obavljani i dostupni organizaciji udruženog rada, općinama, mjesnim zajednicama, radi primjene u praksu.

5. Sistem usmjerenog obrazovanja kako odraslih poljoprivrednika, tako i dvogodišnjeg školovanja seoske omladine za zvanje kooperanta, treba biti integralni dio rada na udruživanju i na usmjeravanju proizvodnje na intenzivnu i robnu proizvodnju. Sistem obrazovanja uz rad traži angažiranje

prije svega samih zadruga i kombinata, te odgovarajućih SIZ-ova i obrazovnih organizacija. Stvaranje znanstvenih i obrazovnih jezgri u ovim regionima (inicijative oko sveučilišta »Nikole Tesle« u Gospiću, preduvjet je da se aktivnost omasovi, jer se ovi zadaci ne mogu uspješno rješavati iz udaljenih centara, kao što je Zagreb ili Split. Jezgra znanstvenog i obrazovnog rada treba stvarati u ovim regionima, i razvojem poljoprivredne službe razvojnih službi u udruženom radu.

6. Razvojni program brdsko-planinskih područja kao motivacija za udruživanje rada i sredstava poljoprivrednika izrađen je u Poljoprivrednom centru Hrvatske i Zadružnom savezu Hrvatske, a polazi od modela i programa dohodovnog udruživanja grupe poljoprivrednika međusobno i s udruženim radom. Posebno je ukazano na prednosti udruživanja na liniji nabave strojeva, zajedničkih plantaža u voćarstvu i vinogradarstvu, stočarskih objekata, zajedničko uređenje pogodnih pašnjaka itd., seoskog turizma i male privrede.

Ovi programi polaze od mogućnosti da se ostvari veća proizvodnja i dohodak kako po zaposlenom, tako i po jedinici proizvoda, uz racionalnosti u investicijama i u samom procesu proizvodnje, a da se sve to kao i gradnja stočarskih objekata uskladi s procesima urbanizacije, zaštite okoline, a to je posebno važno za otvaranje perspektivne seoske omladine, da se rad i proizvodnja organizira tako da naročito mladi proizvođač ima slobodno radno vrijeme. Svaki program mora sadržavati takvu suvremenu tehnologiju, koja svakom sudioniku osigurava 10.000 din. mjesečnog dohotka, što će jedino i zadržati ljudstvo na tom području.

7. U materijalima Privrednih komora o osnovnim pravcima razvoja obrađena je problematika Like, Dalmacije, Korduna a nedostaje obrada istarsko-rječkog regiona te Banije, Slavonije, Žumberka i dijela Bilogore.

Za zapaziti je da se je i u ovim područjima počeo odvijati proces stvaranja udruženih gospodarstava, na objektima koji su nekada bili u obradi, pa su zapušteni ili na osvajanje novih površina i podizanje pregonskih pašnjaka i kultiviranjem oranica. Prisutno je i orijentacija na izgradnju stočarskih farmi, bila za tov goveda, pa i svinja, ili mlječnih farmi. Pogotovo su uvjeti povoljni za uzgoj rasplodnih goveda, s obzirom na zdravstveni faktor i raspoloživu stočnu hranu.

Primjer Borićevca, sa 700 vagona silaže i pregonkim pašnjakom od 200 ha te kultiviranje livada dokazuje pravi put u rješavanju problema govedarstva i ovčarstva na brdsko-planinskom području, na koju se akciju treba nadovezati i smišljene akcije oplemenjivanje postojećeg fonda krava, križanjem s produktivnijim goveda za tov, što je rađeno u eksperimentalnoj fazi.

Treba podržati stvaranje društvenih gospodarstava s nekoliko tisuća hektara u kompleksima, kakve su mogućnosti u Sadilovcu, kod Slunja, Krbavsko Polje kod Udbine, kod Gospića, Knina, Sinja, Drniša, Brinja, Dvora na Uni, Podravskoj Slatini, Voćinu itd. Dio ovih površina sada ili nisu obrađene ili ih obrađuju kombinati iz susjedne Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, naročito u općinama Kostajnica, Slunj, Vojnić

itd. Privođenje kulturi tih površina neće moći izvršiti tamošnji nosioci razvoja bez dohodovne povezanosti izvoznika mesa ili druge prehrambene industrije i potrošnih centara, kojima treba sirovina i gotov proizvod tog područja. Ovdje se radi o više od 80.000 ha sposobnih oranica brdskog područja i oko 80.000 ha oranica kraških polja. Blizina turističkog područja uz Jadran te drugi potrošači bi se morali ugledati na primjer Radne organizacije Plitvičkih jezera, koja ulaže u programe proizvodnje mlijeka, ovaca pa i povrća na tom području.

Svaka razvijena zemlja na nivou SFRJ ili SRH vodi selektivnu politiku u odnosu na brdsko-planinsko područje i to bez našeg sistema općenarodne obrane. Nekada je ovo područje sudjelovalo u ukupnoj proizvodnji hrane SRH sa više od 10⁰/₀, a sada sudjeluje ispod 2% i to prije svega zbog nerazvijenih nosilaca razvoja, nedovoljnog broja i motivacija stručnih i znanstvenih kadrova kao i zbog neodgovarajuće proizvodne i investicione politike koju poistovjećujemo s onom u nizinskim i razvijenim područjima.